

Златопольська Н.В.

Полтавський обласний благодійний фонд «Громадське здоров'я»
Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка

МІЖНАРОДНА ІНІЦІАТИВА «DANCE4LIFE» – ІННОВАЦІЙНА ФОРМА ПРОСВІТНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СЕРЕД УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ У СФЕРІ ЗБЕРЕЖЕННЯ РЕПРОДУКТИВНОГО ЗДОРОВ'Я

Проблема збереження здоров'я української молоді залишається як ніколи актуальною, особливо його репродуктивний та сексуальний аспекти. Не зважаючи на планомірні, виважені дії на законодавчому рівні з боку держави (програми, законопроекти) та заходи на регіональних, місцевих рівнях у сфері охорони здоров'я, освіти, основними проблемами в сфері репродуктивного здоров'я населення України залишаються [2]: посилення депопуляційних процесів; не повною мірою реалізація репродуктивних прав населення; відсутність політики та сталої системи виховання дітей щодо статевого та репродуктивного здоров'я; високий рівень материнської та малюкової смертності; ускладнення під час вагітності та пологів; високий рівень поширення інфекцій, що передаються статевим шляхом, включаючи ВІЛ-інфекцію; зростання онкологічної захворюваності органів репродуктивної системи; безплідність у жінок та чоловіків; обмежений доступ до сучасних методів планування сім'ї.

З огляду на вище сказане, саме просвітницька робота з підростаючими поколіннями у сфері збереження репродуктивного здоров'я є стратегічно пріоритетною. Цю тезу в ході проведення ґрунтовних досліджень серед підлітків лобіює Всесвітня організація охорони здоров'я. Кожні чотири роки в 49 країнах і регіонах Європи та Північної Америки здійснюється дослідження ВООЗ у співпраці з Європейським регіональним бюро серед неповнолітніх, які складають приблизно шосту частину населення світу.

Саме проект «Здоров'я та поведінкові орієнтації учнівської молоді» (Health Behaviour in School-Aged Children – HBSC) понад 30 років існує як інноваційне міжнародне дослідження, яке дає можливість отримати глибоке розуміння добробуту молоді, поведінки щодо здоров'я та соціального контексту. Україна є учасником цього міжнародного дослідницького проекту і вже проведені п'ять хвиль опитування (2002 р. опитано 5267 осіб; 2006 р. – 6535 осіб, 2010 р. – 10 343 особи, 2014 р. – 11 390 осіб, 2018 – 13 337 осіб), що стало можливим за підтримки головного партнера – Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ) в Україні [1, с.5].

Усього у хвилі HBSC-2018 були опитані 13 337 респондентів віком 10–17 років з 287 навчальних закладів, розташованих у 369 населених пунктах (173 містах і 196 селах) України [1, с.8]. Дослідження містило широкий спектр запитань, але зупинимось на дотичних до нашої проблематики.

Статеву культуру молоді характеризується таким чином: про наявність досвіду статевих стосунків повідомив практично кожен п'ятий опитаний (18,3%); до досягнення віку 17 років набуття практичного досвіду статевого життя визнала переважна більшість тих, хто має досвід статевих стосунків, – 89,2%; практично кожен десятий (9,2%) з тих, хто заявив, що має досвід статевих стосунків, визнав віком сексуального дебюту 12 років і молодше (12,1% юнаків та 3,5% дівчат); майже кожен сьомий (14,7%) серед респондентів, зізнався, що вік їхнього першого статевого партнера був 19 років або старше, 7,2% молодих людей не знали вік свого першого партнера; переважна більшість опитаних заявила про те, що вступала в статеві стосунки два рази та більше (71,2%); про застосування презерватива як засобу контрацепції та захисту при першому статевому контакті повідомили понад половину (69,3%) опитаних; дівчата у старшій віковій групі частіше за хлопців повідомляли про нехтування цим запобіжним засобом; про застосування презерватива як засобу контрацепції та захисту під час останнього статевого контакту повідомила більшість опитаних (65,4%); кожен десятий (11,7%) юнак віком 14 років і кожен шостий (17,5%) юнак віком 15 років зазначили, що не знають, чи використовувався презерватив під час останнього статевого контакту; основним джерелом отримання знань про статеві стосунки для учнівської молоді виявився Інтернет: понад половина респондентів (58,4%); для кожного третього респондента батьки та вчителі стали важливим джерелом отримання знань (32,5% та 28,9% відповідно); близько третини опитаних учнів і студентів віком 14–17 років отримували інформацію про статеві стосунки від медпрацівників [1, с. 112].

Тож ми фіксуємо серед неповнолітніх ранній сексуальний дебют, середній рівень використання презервативів і тенденцію до нехтування практикою їх застосування. Саме ці аспекти потребують додаткових зусиль у сфері інформаційно-просвітницької роботи з молоддю.

Окремої уваги заслуговують знання про ВІЛ-інфекцію: переважна більшість опитаної учнівської молоді принаймні чула про ВІЛ-інфекцію – 88,6%; 57,4% правильно зазначили, що ВІЛ-інфікована людина може виглядати здоровою, 8,8% підлітків заперечили це, а кожен третій (33,7%) не зміг визначитися з відповіддю на це запитання; кожен п'ятий опитаний хибно вважає, що ВІЛ-інфекцією можна заразитися через укуси комара (19,7%) та якщо пити по черзі з однієї склянки з ВІЛ-інфікованою людиною (19,4%), а 41,6% респондентів повідомили, що можна захистити себе від зараження ВІЛ-інфекцією, якщо зробити щеплення; більшість опитаних вважає, що себе можна захистити через невикористання голки і шприців, якими користувались інші люди (68,5%), а половина респондентів вважає, що себе можна захистити через використання презерватива під час кожного статевого контакту (51,2%); для більшості опитаних найпоширенішими джерелами отримання інформації про ВІЛ/СНІД є Інтернет: з нього 58,4% учнівської молоді дізнаються про ВІЛ/СНІД; понад третина дізнається про ВІЛ з телепередач і від батьків

(38,7% та 32,5% відповідно); водночас 28,8% опитаних чули про ВІЛ/СНІД від учителів, а кожен четвертий (25,3%) – від медичних працівників; більше ніж половина опитаних респондентів (59,1%) знає, куди можна звернутися, якщо є бажання пройти тестування на ВІЛ [1, с. 113].

Можемо зробити висновок, що неповнолітні користуються міфами у життєво важливій сфері міжстатевого спілкування – убезпеченні себе від загрози інфікуватися ВІЛ. Стан репродуктивного здоров'я молоді залежить від багатьох факторів, але основні з них – спосіб життя та шкідливі звички, особливо вживання психоактивних речовин.

Під час дослідження в рамках проекту «Здоров'я та поведінкові орієнтації учнівської молоді» був проаналізований досвід уживання психоактивних речовин неповнолітніми [1, с. 113-114]: куріння тютюну та вживання марихуани більше поширені серед хлопців, ніж серед дівчат (упродовж останнього місяця палили 12,5% хлопців та 7,1% дівчат, уживали марихуану 3,8% хлопців та 1,6% дівчат); уживання алкоголю поширене як серед хлопців, так і серед дівчат (упродовж останнього місяця вживали алкоголь 22,2% хлопців та 23,4% дівчат); найбільшу тенденцію до повторення має досвід уживання алкоголю: серед тих, хто вживав його протягом життя, 58% також повідомили про досвід уживання впродовж останнього місяця (для тютюнокуріння цей показник становить 49%, для марихуани – 35%); найбільший стрибок у вживанні психоактивних речовин відбувається переважно у віці 14–15 років.

Така динаміка є невтішною, з огляду на оцінку в національних масштабах, вона потребує професійного втручання та залучення державних і недержавних ресурсів. Завдяки підтримці Міжнародного благодійного фонду «СНІД Фонд Схід-Захід» (AFEW-Україна) Полтавський обласний благодійний фонд «Громадське здоров'я» здійснює інформаційно-просвітницьку, консультативну роботу серед молоді з метою профілактики ризикованої поведінки (вживання психоактивних речовин), поширення хвороб, що передаються статевим шляхом, збереження репродуктивного здоров'я та захисту прав неповнолітніх. З 2016 року команда спеціалістів ПООБФ «Громадське здоров'я» реалізує проект «Права та здоров'я уразливих груп населення: заповнюючи прогалини» (донор – Міністерство закордонних справ Королівства Нідерландів), з 2017 – проект «Підлітки поза увагою: поліпшення доступу до інтегрованих ВІЛ-сервісних послуг для вразливих підлітків в Україні» (донор – Французька міжнародна експертиза ініціатива 5%), а з 2020 року – здійснює реалізацію Міжнародного проекту «Dance4Life» («Танцюй заради життя») та програми «Journey4Life» («Подорож заради життя) завдяки підтримці Міжнародного благодійного фонду «СНІД Фонд Схід-Захід» (AFEW-Україна). Його презентація та контекстуалізація на території України відбулася восени 2019 року [3].

Наразі міжнародний проект «Dance4Life» працює у 15 країнах на 4 континентах: Африка, Азія, Європа, Південна Америка, і вже 4 829 930 молодих людей стали його учасниками. В Україні він реалізується вперше

і наша держава – 34 країна світу, яка має можливість долучитися до такого цікавого досвіду. Полтава – одне з чотирьох міст (ще – Харків, Кропивницький та Чернівці), де відбувається його пілотування. Проект «Dance4Life» являє собою голландську модель інформаційно-просвітницької роботи з молоддю щодо збереження репродуктивного здоров'я, він реалізується на основі навчальної програми «Journey4Life» розробленої для молоді віком від 10 (15 в Україні) до 24 років та може застосовуватись у будь-яких навчальних закладах, молодіжних центрах та громадських організаціях.

Мета проекту – зробити внесок у подолання найбільших загроз для репродуктивного та сексуального здоров'я молоді: ВІЛ, хвороби, що передаються статевим шляхом, незапланована вагітність, а також сексуальне та гендерно зумовлене насильство. Навчальну програму «Journey4Life» в рамках проекту «Dance4Life» проводять спеціально підготовлені «Champions4Life» («Чемпіони заради життя» – це фасилітатори-однолітки, які пройшли навчання і сприяють особистій трансформації учасників, їм від 17 до 24 років і вони в Україні є «тисячними» чемпіонами у світі).

Програма «Journey4Life» [4] складається з 5 етапів: 1) «НАДИХАЙ» – фокусується на створенні групової роботи та безпечної атмосфери; 2) «Я» – направлений на формування особистої впевненості та самооцінки; 3) «Я і ТИ» – сфокусований на відносинах та формуванні усвідомлення гендерної рівності; 4) «Я та СУСПІЛЬСТВО» – направлений на формування критичної оцінки та опору негативним викликам; 5) «СВЯТКУЙ» – фокусується на закріпленні позитивних трансформацій та відзначенні індивідуальних успіхів учасників.

Програма «Journey4Life» реалізується під час 12 (в Україні – 10) зустрічей (кожна з яких триває 90 хвилин) сталої групи учасників, і пропонує: інтерактивний спосіб навчання на основі досвіду; загальні заходи, що сприяють рефлексивному та критичному мисленню, підвищують результативність учнів, а також їхню впевненість та самооцінку, щоб допомагають їм рухатися вперед у житті; усвідомлений вибір, який роблять молоді люди в своєму сексуальному житті; розширення прав і можливостей молоді; альтернативний спосіб проведення вільного часу, заповнюючи прогалину браку позанавчальних та інших інтерактивних заходів; володіння знаннями про послуги, дружні до молоді в їхньому місті для отримання своєчасної медичної, соціальної, психологічної та правової допомоги. Цикл тематичних зустрічей у програмі «Journey4Life» називається «сесія».

Осередок, де відбувається реалізація програми «Journey4Life» отримує багато переваг: створюється середовище всередині навчального закладу, яке передає позитивну установку, підтримує розвиток особистості та стимулює до навчання; учні, які проходять «Journey4Life», стають «Agent4sChange» («Агентами змін») у сфері збереження репродуктивного здоров'я в своїх місцевих громадах та колективах; посилюється соціальна

відповідальність учнів, формується впевненість та свідоме ставлення до власного здоров'я; покращується атмосфера в колективі та стосунки між однолітками, що сприяє зменшенню проявів агресії та насилля; активізація учасників сприяє соціальним змінам на рівні громад, що також формує позитивний імідж навчального закладу.

Назва проекту «Dance4Life» («Танцюй заради життя») відображає його наскрізну місію – через цікавий, інтерактивний «drill» (танець, кожен рух в якому має смислове навантаження) об'єднати молодь всього світу у потужному флешмобі за здоровий спосіб життя.

Перед початком пілотування проекту, у місті Харків міжнародними тренерами була проведена тижнева підготовка «Champions4Life». 20 (з кожного міста 5) соціально активних молодих людей виявили бажання реалізувати програму «Journey4Life» в якості «Чемпіонів заради життя». «Champions4Life» працюють у Полтаві на базі різних локацій, адже до пілотування проекту «Dance4Life» долучилося 6 партнерів: Кременчуцька виховна колонія для неповнолітніх, Полтавська загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів №4, Полтавський професійний ліцей сфер послуг, дитячий оздоровчий табір «Сонячний», Полтавський центр професійно-технічної освіти, психолого-педагогічний факультет Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка. На базі кожного з них пара «Champions4Life» під керівництвом дорослих кураторів – спеціалістів ПОВФ «Громадське здоров'я», реалізує сесію програми «Journey4Life» за участю 25-30 осіб. Кожен учасник отримує спеціальний «Журнал подорожей», наліпки, які відображають емоції, цілі, мрії, мотиваційні браслети та значки, а «Champions4Life» проводять заняття згідно рекомендацій спеціального методичного посібника. Відтепер ми можемо говорити з молоддю про важливі речі у новому форматі – цікавому, сучасному, інтерактивному.

Література

1. Соціальна обумовленість та показники здоров'я підлітків та молоді : за результатами соціологічного дослідження в межах міжнародного проекту «Здоров'я та поведінкові орієнтації учнівської молоді»: моногр. / О. М. Балакірева, Т. В. Бондар та ін. ; наук. ред. О. М. Балакірева ; ЮНІСЕФ, ГО «Укр. ін-т соц. дослідж. ім. О. Яременка». – К. : Поліграфічний центр «Фоліант», 2019. – 127 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.uisr.org.ua/img/upload/files/HBSC_2018_web.pdf
2. Проект розпорядження Кабінету Міністрів України Концепція Загальнодержавної програми «Репродуктивне та статеве здоров'я нації на період до 2021 року». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.apteka.ua/article/404360>
3. Міжнародна ініціатива «Dance4Life» стартувала в Україні. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://afew.org.ua/mizhnarodna-inicziativa-dance4life-startuvala-v-ukra-ni/>
4. The Journey4Life. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://dance4life.com/journey4life/>